

Mens, dier en economie

Moeten we dieren net zo goed behandelen als medemensen? Een vraag die dankzij de Partij voor de Dieren bij ons steeds vaker aan de orde komt. Bij ons huidige welvaartsniveau kunnen we ons deze discussie veroorloven. Een voorvraag is minstens zo interessant: wat onderscheidt ons eigenlijk van dieren?

Adam Smith zag welvaart als gevolg van arbeidsverdeling, die hij op zich weer toeschreef aan onze natuurlijke geneigdheid tot ruilen: *"This division of labour (...) is not originally the effect of any human wisdom (...). It is the necessary, though very slow and gradual consequence of (...) the propensity to truck, barter, and exchange one thing for another."* Adam Smith zag juist hierin het onderscheid tussen mens en dier: *"This propensity (...) is common to all men, and to be found in no other race of animals (...). Nobody ever saw a dog make a fair and deliberate exchange of one bone for another with another dog."* (*The Wealth of Nations*, Boek 1, Hoofdstuk 2)

Hoe heeft Smith zo kunnen blunderen? Als ruilen evolutionaire grondslagen heeft, zoals hij stelt, waarom zouden dieren dit dan niet kunnen? Smith had zich er natuurlijk ook van bewust moeten zijn dat hij uit één voorbeeld niet mocht generaliseren naar het gehele dierenrijk. Ongelooflijk eigenlijk: twee kapitale fouten in één alinea. In het vervolg van de *Wealth of Nations* heb ik er overigens weinig kunnen vinden.

Smith zat fout. Ook dieren handelen en ruilen, en ook zij profiteren van de voordelen van arbeidsverdeling. Sterker nog: de basiswetten uit de economie, zoals eerst door Smith beschreven, zijn ook in de biologie van toepassing.

Neem vissen. In koraalriffen worden grotere vissen door kleine, gespecialiseerde poetsvissen schoongemaakt. De ruil is duidelijk: de een zijn dood is de ander zijn brood. De cliënten van de poetservis zijn van twee types: trekkers en vast gevestigden. De eerste groep heeft een grotere actieradius; zij hebben meerdere poetsstations binnen hun territorium. Gebonden vissen zijn op een specifieke poetservis aangewezen. De poetservis kent het verschil tussen monopolie en concurrentie: trekkers krijgen een betere behandeling dan gebonden vissen. Trekkers hebben een *outside option* en krijgen daarom prioriteit; de wachttijd voor trekkers is korter.

Ook apen ruilen en het vlooiën van de een door de ander is een algemeen geaccepteerd betaalmiddel. Er wordt wat afgevlooid. Vlooiën wordt gebruikt om te betalen voor vlooiën, voor bescherming, voor het recht om een baby van een ander te mogen knuffelen, voor

toegang tot voedsel, voor sex, of voor een groot aantal andere diensten. Ook hier gelden de wetten van vraag en aanbod.

De babymarkt bij bavianen vormt een mooie illustratie. Vrouwelijke apen voelen zich tot pasgeboren aapjes aangetrokken en zijn bereid om voor het vasthouden ervan te betalen. Moeders staan hun kleintjes echter liever niet af omdat daar nu eenmaal bepaalde risico's aan verbonden zijn. Vasthouden is met afnemend grensnut verbonden. Moeders worden gevlooid door vrouwtjes die proberen toegang tot de kleintjes te krijgen. De schaarsteverhoudingen bepalen de uitkomst: als baby's schaars zijn worden moeders langer gevlooid dan wanneer jonge apen in overvloed in de groep aanwezig zijn.

Net als bij mensen is ook bij apen status heel belangrijk. De apensamenleving is hiërarchisch georganiseerd, en hoe hoger iemand staat in de hiërarchie, hoe beter zij behandeld wordt. Op een recente bijeenkomst van het NWO-programma Evolutie en Gedrag liet Cecile Fruteau zien dat economische macht statusverhogend is. Binnen een groep van wilde groene meerkatten in Zuid-Afrika werd aan een gedomineerd vrouwtje geleerd hoe een doos met voedsel geopend kon worden. Nu het vrouwtje producent was, steeg zij in aanzien. Ze hoefde relatief minder te vlooiën dan voorheen.

In het eerste gecontroleerde experiment in de vrije natuur onderzocht Fruteau ook het effect van de marktstructuur. Een tweede, gedomineerde, aap werd hetzelfde kunstje geleerd, zodat een duopolie ontstond. Kartelvorming werd niet waargenomen, maar de effecten van concurrentie wel. De voormalig monopolist moest nu weer meer vlooiën, maar nog steeds minder dan wanneer zij niet kon produceren. Voor ons economieën is dit alles niet zo verrassend, maar op de NWO-bijeenkomst vielen biologen de schellen van de ogen. Adam Smith vergiste zich, maar in een voor economen gunstige richting. Voor imperialistische economen ligt nog steeds een wereld open. Een onderzoeksgroep op Harvard onderzoekt momenteel de arbeidsverdeling tussen planten en dieren en de welvaartsvoordelen die daaruit voortkomen. Je moet er inderdaad niet aan denken dat je als mens ook nog zuurstof zou moeten produceren. Als de subprime-markt te lastig is om te doorgronden, zijn er in de natuur nog genoeg andere situaties waar we onze inzichten te gelde kunnen maken.